

Bruxelles, 8.5.2018.
COM(2018) 273 final

**IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM
GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA**

**o razvoju ustanova za skrb o maloj djeci radi povećanja sudjelovanja žena na tržištu
rada, uspostavljanja ravnoteže između poslovnog i privatnog života za zaposlene
roditelje te ostvarivanja održivog i uključivog rasta u Europi („ciljevi iz Barcelone”)**

Sažetak

Raspoloživost, dostupnost i cjenovna pristupačnost kvalitetnih ustanova za skrb o djeci ključne su kako bi žene, ali i muškarci s obvezama skrbi mogli sudjelovati na tržištu rada¹. Kvalitetno rano obrazovanje i kvalitetna skrb za djecu važno su sredstvo za odgovor na moguće društvene nejednakosti među djecom² te korisni za kognitivni i socijalni razvoj djece od rane dobi³.

Ta je situacija prepoznata još 2002. na sastanku Europskog vijeća u Barceloni⁴, na kojem su utvrđeni ciljevi s obzirom na raspoloživost kvalitetnih i cjenovno pristupačnih ustanova za skrb o djeci predškolske dobi u obliku dviju ciljnih vrijednosti: 90% za djecu u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja i 33% za djecu mlađu od tri godine.

Cilj je ovog izvješća u okviru provedbe Komunikacije Komisije za potporu ravnoteži između poslovnog i privatnog života zaposlenih roditelja i skrbnika⁵ ocijeniti u kojoj su mjeri države članice napredovale prema provedbi ciljeva iz Barcelone od zadnjeg izvješća iz 2013.

Cilj iz Barcelone uglavnom je ostvaren za djecu mlađu od tri godine u državama EU-28 jer 32,9 % djece mlađe od tri godine sudjeluje u skrbi o djeci, iako postoje velike razlike među državama članicama.

Na temelju najnovijih podataka iz 2016. cilj od 33 % uglavnom je ostvaren u 12 država članica, pri čemu u 7 od 12 država članica između 33 % i 49 % djece ima pristup skrbi za djecu, a u pet država članica to ima više od 50 % djece. U preostalih 16 država članica manje od 33 % djece ima pristup skrbi za djecu, pri čemu u 10 država članica u skrbi za djecu sudjeluje manje od 25 % djece najmlađe dobi.

Cilj iz Barcelone još nije ostvaren za djecu u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja. U skladu s podacima iz 2016. 86,3 % djece u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja sudjeluje u formalnoj skrbi o djeci ili predškolskom odgoju i obrazovanju. Cilj iz Barcelone ostvaren je u 12 država članica, no preostalih 16 država članica još uvijek nije ostvarilo cilj.

Na dostupnost i uporabu skrbi za djecu utječu mnogi faktori, uključujući zakonsko pravo na skrb za djecu, pristupačnost i kvalitetu. Osim toga, važnu ulogu imaju i prilagodljivost usluga potrebama roditelja, uključujući udaljenost ustanova za skrb o djeci i radno vrijeme prilagođeno obrascima rada i potrebama.

Budući da su obveze skrbi glavni razlog za nisko sudjelovanje žena na tržištu rada što dovodi do gospodarskog gubitka od 370 milijardi eura godišnje u Europi, ciljevi iz Barcelone koje je Europsko vijeće donijelo 2002. i dalje su ključni godine 2018.

¹ Strateško djelovanje Europske komisije za ravnopravnost spolova 2016. – 2019.

² Preporuka Komisije „Ulaganje u djecu: prekidanje kruga prikraćenosti”, COM(2013) 112 final od 20.2.2013 i SWD(2017) 258 final.

³ Strateški okvir za obrazovanje i osposobljavanje za 2020. (ET 2020.), SL 2009/C 119/02.

⁴ Zaključci predsjedništva sa sastanka Europskog vijeća u Barceloni održanog od 15. do 16. ožujka 2002.

⁵ Komunikacija Komisije „Inicijativa za potporu ravnoteži između poslovnog i privatnog života zaposlenih roditelja i skrbnika”, COM(2017) 252 final od 26.4.2017.

1. Kontekst politike

Nedovoljna zastupljenost žena jedan je od najtvrdokornijih problema koji pogađaju tržište rada u svim državama članicama Europske unije (EU). Ukupna stopa rodno uvjetovanih razlika u zaposlenosti, odnosno razlika u stopi zaposlenosti muškaraca i žena iznosi 11,6 postotnih bodova, što doseže čak 18,2 postotna boda u ekvivalentu punog radnog vremena⁶. Iz toga proizlaze gospodarski gubici u iznosu od 370 milijardi EUR godišnje⁷.

Glavni je razlog slabog sudjelovanja žena na tržištu rada nerazmjerna podjela obveza skrbi između žena i muškaraca. Žene preuzimaju skrb o nekome u različitim fazama svojeg života, a posebno kad imaju malu djecu. U prosjeku je tijekom 2016. stopa zaposlenosti žena s jednim djetetom mlađim od šest godina bila za 9 postotnih bodova niža od stope zaposlenosti žena bez male djece, a u nekoliko država članica ta je razlika premašila 30 postotnih bodova. U nekim je državama članicama 25 % neaktivnog ženskog stanovništva neaktivno zbog obveza skrbi.

Raspoloživost, dostupnost i cjenovna pristupačnost kvalitetnih ustanova za skrb o djeci ključne su kako bi žene, ali i muškarci s obvezama skrbi mogli sudjelovati na tržištu rada.

Ta je situacija prepoznata još 2002. na sastanku Europskog vijeća u Barceloni⁸, na kojem su utvrđeni ciljevi s obzirom na raspoloživost kvalitetnih i cjenovno pristupačnih ustanova za skrb o djeci⁹ predškolske dobi u obliku dviju ciljnih vrijednosti:

„Države članice trebale bi ukloniti prepreke sudjelovanju žena na tržištu rada i nastojati, uzimajući u obzir potražnju za ustanovama za skrb o djeci i u skladu s nacionalnim modelima ustanova za skrb o djeci, do 2010.

- takvu skrb omogućiti za 90 % djece u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja i
- za 33 % djece u dobi od nula do tri godine.”

Europsko vijeće zatražilo je da se ti ciljevi ostvare do 2010. U svojem izvješću iz 2013. u kojem ocjenjuje trenutačno stanje Europska komisija zaključila je da oni nisu ostvareni ni za jednu od navedenih skupina djece, odnosno ni za skupinu u dobi od nula do tri godine ni za skupinu u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja¹⁰.

U izvješću Europske komisije o ciljevima iz Barcelone¹¹ iz 2013. navedeno je da, iako je od 2002. ostvaren napredak, osigurana skrb o djeci i dalje nije u skladu s ciljevima iz Barcelone te da je potrebno uvesti znatna poboljšanja kako bi se ostvarila prihvatljiva razina raspoloživosti, posebno za djecu mlađu od tri godine:

- samo je šest država članica 2011. uspjelo ispuniti ciljeve za obje dobne skupine (od nula do tri godine; od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja)¹²,

⁶ Eurostat, Istraživanje o radnoj snazi 2016.

⁷ Eurofound (2016.), „Rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti: izazovi i rješenja”.

⁸ Zaključci predsjedništva sa sastanka Europskog vijeća u Barceloni održanog od 15. do 16. ožujka 2002., dostupni na: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/71025.pdf.

⁹ Upućivanje na „skrb”, „skrb o djeci” i „formalnu skrb o djeci” u ciljevima iz Barcelone uključuje obrazovanje ako se o djeci ne skrbi samo u ustanovama za skrb o djeci, već i u ustanovama za predškolsko obrazovanje prije dobi za početak obveznog obrazovanja. Ustanove za skrb o djeci koja nisu navršila dob za početak obveznog obrazovanja stoga uključuju dječje vrtiće za dnevni boravak i druge centre za dnevnu skrb kao što je obiteljska skrb, stručne osobe ovlaštene za čuvanje djece u njihovu ili svojem domu, predškolsko obrazovanje ili istovjetno obvezno školsko obrazovanje te usluge centara izvan vremena provedenog u školi. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje i predškolsko obrazovanje upotrebljavaju se kao istoznačnice u ovom izvješću.

¹⁰ U ovom se izvješću, u skladu s terminologijom upotrijebljenom u zaključcima sa sastanka Europskog vijeća u Barceloni, dob za početak obveznog obrazovanja odnosi na dob za početak obveznog osnovnog obrazovanja, što je u većini zemalja dob od oko šest godina.

¹¹ Europska komisija, Ciljevi iz Barcelone (2013.), dostupno na: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/130531_barcelona_en_0.pdf.

¹² Belgija, Danska, Francuska, Švedska, Slovenija i Ujedinjena Kraljevina.

- tri su države članice ispunile samo cilj za djecu u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja¹³,
- četiri su države članice ispunile samo cilj za djecu u dobi od nula do tri godine¹⁴.

Izvrješće Komisije nije bilo usmjereno samo na raspoloživost skrbi o djeci, već je obuhvatilo i dostupnost, cjenovnu pristupačnost i kvalitetu raspoložive skrbi o djeci.

Činjenica je da je za potpuno sudjelovanje žena na tržištu rada neophodno da skrb o djeci bude neprestano dostupna i usklađena sa zahtjevima u pogledu rada tijekom radnog vremena roditelja i školskih praznika. Osim toga, skrb o djeci stvarna je mogućnost samo ako si je zaposlene žene mogu priuštiti i ako su u dovoljnoj mjeri zadovoljne kvalitetom ustanova za skrb.

Zato su ciljevi iz Barcelone i povezane ciljne vrijednosti ponovno utvrđeni u Europskom paktu za rodnu ravnopravnost (2011.–2020.) i navedeni u strategiji Europa 2020.

Uz redovito praćenje provedbe ciljeva iz Barcelone prati se i raspoloživost cjenovno pristupačne i kvalitetne skrbi o djeci kao ključnog načina za povećanje sudjelovanja žena na tržištu rada u okviru postupka europskog semestra. Riječ je o godišnjem okviru gospodarskog upravljanja Europske unije usmjerenom na praćenje, sprječavanje i ispravljanje problematičnih gospodarskih kretanja¹⁵.

Komisija je u kontekstu europskog stupa socijalnih prava 26. travnja 2017. donijela inicijativu za ravnotežu između poslovnog i privatnog života, skup zakonodavnih i nezakonodavnih mjera kojima se osuvremenjuju trenutni pravni okvir i okvir politika za obiteljske dopuste¹⁶, fleksibilne radne uvjete, usluge formalne skrbi i uklanjanje negativnih ekonomskih čimbenika za rad osoba koje primaju drugi dohodak u kućanstvu. Povećanje kvalitete, cjenovne pristupačnosti i dostupnosti skrbi o djeci važan je dio te inicijative, a provodi se redovitim praćenjem ciljeva, boljim prikupljanjem podataka i promicanjem upotrebe europskih strukturnih i investicijskih fondova za ulaganje u socijalnu infrastrukturu¹⁷.

Cjenovno pristupačne i kvalitetne usluge skrbi o djeci ne poboljšavaju samo usklađivanje poslovnog i obiteljskog života, čime se potiču sudjelovanje žena na tržištu rada i rodna ravnopravnost, nego pomažu i socioekonomskoj integraciji djece i razvoju njihovih vještina od najranije dobi¹⁸.

U Komisijinoj preporuci iz 2013. „Ulaganje u djecu: prekidanje kruga prikraćenosti”¹⁹, koju je Vijeće prihvatilo u studenome 2013., države članice pozivaju se da više ulažu u politike o djeci kojima će se ojačati njihova prava, umanjiti siromaštvo djece i poboljšati dobrobit djece. Ona je dio mnogo šireg „Paketa mjera za socijalno ulaganje” kojim se pružaju smjernice za politike država članica usmjerene na cjeloživotno socijalno ulaganje. U Preporuci se ističu brojni dokazi o tome da je manje vjerojatno da će djeca u nepovoljnom položaju koja su ostvarila korist od skrbi o djeci napustiti sekundarno obrazovanje i suočiti se s nezaposlenošću, čime se izbjegava niz drugih socijalnih problema.

¹³ Njemačka, Italija i Estonija.

¹⁴ Luksemburg, Nizozemska, Španjolska i Portugal.

¹⁵ Šest je zemalja 2017. primilo posebnu preporuku o rješavanju problema povezanih sa skrbi o djeci kao jedne od prepreka sudjelovanju žena na tržištu rada. Skrb o djeci istaknuta je 2018. kao važna točka u 17 izvješća po zemljama u kojima je naglasak na aspektima relevantnima za svaku pojedinu zemlju, kao što su raspoloživost, cjenovna pristupačnost i dostupnost skrbi o djeci te sudjelovanje žena na tržištu rada.

¹⁶ Obiteljski dopusti uključuju roditeljski, roditeljski i očinski dopust, kao i dopust za skrbnike.

¹⁷ Vidjeti Komunikaciju Komisije „Inicijativa za potporu ravnoteži između poslovnog i privatnog života zaposlenih roditelja i skrbnika”, COM(2017) 252 final od 26.4.2017.

¹⁸ Dokaze o važnosti kvalitetne skrbi o djeci pruža i nekoliko istraživačkih projekata financiranih na temelju 7. okvirnog programa EU-a za istraživanje i 6. društvenog izazova u okviru programa Obzor 2020. (Europa u svijetu koji se mijenja – Uključiva, inovativna i promišljena društva). Ti su projekti bili usmjereni na ulogu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u pogledu nejednakosti i siromaštva te dobrobiti i razvoja djece, kao i na različite mogućnosti skrbi o djeci, uzimajući u obzir posebnosti svake obitelji (socioekonomske, kulturne) i različite institucionalne kontekste.

¹⁹ Vidjeti SWD(2017) 258 final.

Nadalje, Vijeće za obrazovanje za 2009. donijelo je referentne vrijednosti za obrazovanje i osposobljavanje kao dio strateškog okvira za obrazovanje i osposobljavanje za 2020. (ET 2020.)²⁰, uključujući referentnu vrijednost za djecu u dobi od četiri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja²¹. U skladu s tom referentnom vrijednošću ili ciljem najmanje 95 % djece u dobi od četiri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja trebalo bi sudjelovati u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju²². Cilj je okvira ET 2020. poboljšati nacionalne sustave obrazovanja i osposobljavanja kako bi EU postao najkonkurentnije i najdinamičnije gospodarstvo utemeljeno na znanju u svijetu.

Uz ciljeve iz Barcelone Komisija redovito prati provedbu ciljeva za obrazovanje i osposobljavanje uključenih u okvir ET 2020., uključujući cilj za djecu u dobi od četiri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja²³. Utvrdila je da je 2017. u Europskoj uniji u prosjeku 94,8 % djece sudjelovalo u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. Stoga se može smatrati da je cilj iz okvira ET 2020. općenito ostvaren. S obzirom na taj zaključak Komisija je u svojoj Komunikaciji o ravnoteži između poslovnog i privatnog života najavila reviziju postojećeg cilja okvira ET 2020. U svojoj Komunikaciji od 17. studenoga 2017. o jačanju europskog identiteta²⁴ predložila je da se cilj od 95 % proširi na djecu u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja. Ta bi revizija podrazumijevala povećanje postojećeg cilja iz Barcelone za djecu u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja za 5 %. Osim toga, Komisija se obvezala da će razmotriti kvalitetu sustava skrbi o djeci.

U svibnju 2018. Komisija je predstavila prijedlog Preporuke Vijeća o kvalitetnim sustavima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja kao dio Paketa za obrazovanje²⁵, uz koji će biti priložen radni dokument službi Komisije. Cilj je prijedloga potaknuti i podržati države članice u njihovu radu na poboljšanju pristupa njihovim sustavima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te kvalitete tih sustava. On se temelji na činjenici da su prve godine u životu osobe najbolje za oblikovanje osnovnih vještina i kapaciteta za učenje koji mogu uvelike utjecati na kasnije obrazovanje i mogućnosti zapošljavanja, kao i na druge uspjehe i zadovoljstvo u životu.

U europskom stupu socijalnih prava, koji su države članice prihvatile 17. studenoga 2017., potvrđuje se važnost struktura formalne skrbi o djeci. U „Pregledu socijalnih pokazatelja” priloženom uz stup prati se provedba načela 11. stupa o skrbi o djeci, posebno s obzirom na djecu mlađu od tri godine.

Iz svega navedenog proizlazi da pristup cjenovno pristupačnom i kvalitetnom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju ima tri glavne svrhe:

- poboljšati potencijal žena s djecom na tržištu rada,
- razviti kognitivne i socijalne sposobnosti djece predškolske dobi,
- ojačati socijalnu uključenost djece iz nepovoljnih sredina²⁶.

Cilj je ovog izvješća u okviru provedbe Komunikacije Komisije za potporu ravnoteži između poslovnog i privatnog života zaposlenih roditelja i skrbnika ocijeniti u kojoj su mjeri države članice napredovale prema provedbi ciljeva iz Barcelone od izvješća iz 2013. Ta ocjena, zajedno sa

²⁰ Strateški okvir za obrazovanje i osposobljavanje za 2020. (ET 2020.), SL 2009/C 119/02.

²¹ U strateškom okviru za obrazovanje i osposobljavanje (ET 2020.) na dob za početak obveznog obrazovanja upućuje se kao na dob za početak obveznog osnovnog obrazovanja.

²² Rani i predškolski odgoj i obrazovanje, izraz koji se upotrebljava u strateškom okviru za obrazovanje i osposobljavanje, u ovom se izvješću upotrebljava kao istoznačan izrazu „skrb o djeci”, koji se upotrebljava u ciljevima iz Barcelone.

²³ Europska komisija (2017.), Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2017., dostupan na: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017_en.pdf.

²⁴ Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija – Obrazovanjem i kulturom jačati europski identitet – Doprinosi Europske komisije sastanku na vrhu u Göteborgu 17. studenoga 2017., COM (2017) 673 final.

²⁵ Komisijin Prijedlog za preporuku Vijeća o kvalitetnim sustavima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

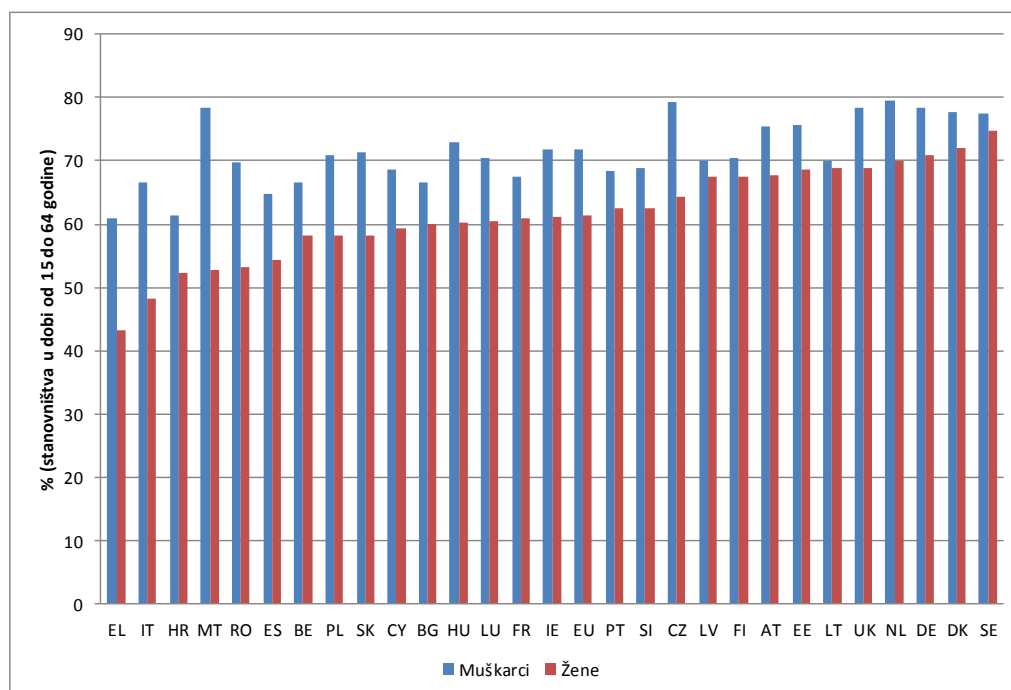
²⁶ Pregled Preporuke iz 2013. „Ulaganje u djecu: prekidanje kruga prikraćenosti”, SWD(2017) 258 final.

zaključkom da je cilj okvira ET 2020. općenito ostvaren, pokazuje da bi moglo biti vrijeme za opću usklađenu reviziju svih ciljeva koji se odnose na djecu u dobi od nula godina do dobi za početak obveznog obrazovanja.

2. Važnost skrbi o djeci za povećanje sudjelovanja žena na tržištu rada

Iako se sudjelovanje žena na tržištu rada povećalo, u svim državama članicama i dalje postoje razlike u sudjelovanju na tržištu rada između žena i muškaraca. Za države EU-28 razlika iznosi 11,6 postotnih bodova i 18,2 postotna boda u pogledu ekvivalenta punog radnog vremena. Litva ima najnižu stopu razlike (2 %), a Malta najvišu (27 %).

[Slika 1.: stopa zaposlenosti žena i muškaraca u dobi od 15 do 64 godine, 2016., u %]

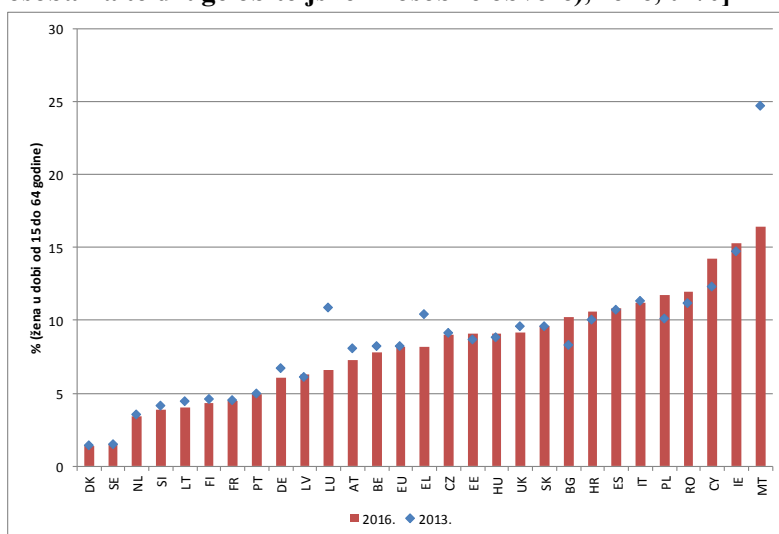
Izvor: Istraživanje o radnoj snazi 2016.

Rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti usko su povezane s obvezama skrbi.

Iako su u većini država članica model dvaju primatelja dohotka (oba partnera rade s punim radnim vremenom) ili izmijenjeni model hranitelja obitelji (jedan partner radi s nepunim radnim vremenom, a drugi s punim radnim vremenom) zamijenili model muškog hranitelja obitelji, rodno uvjetovana razlika u neaktivnosti i radu s nepunim radnim vremenom i dalje je znatna – 31 % žena radi s nepunim radnim vremenom, u usporedbi sa 8 % muškaraca. Nizozemska ima najvišu stopu radnika s nepunim radnim vremenom te 76,4 % žena i 26,2 % muškaraca radi s nepunim radnim vremenom.

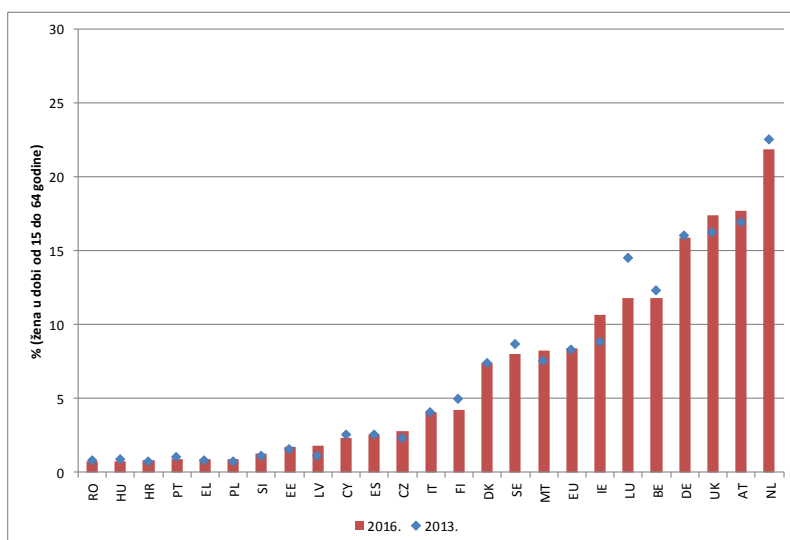
Razlike između država članica vrlo su velike s obzirom na razloge zbog kojih se žene povlače s tržišta rada ili rade s nepunim radnim vremenom (slike 1. i 2.). Činjenica je da je više od 10 % žena u Malti, Irskoj, Cipru, Rumunjskoj, Poljskoj, Italiji, Španjolskoj, Hrvatskoj i Bugarskoj neaktivno zbog osobnih ili obiteljskih obveza, uglavnom jer skrbe o djeci ili nemoćnim odraslim osobama (slika 2. u nastavku). Osim toga, više od 10 % žena radi s nepunim radnim vremenom u Nizozemskoj, Austriji, Ujedinjenoj Kraljevini, Njemačkoj, Belgiji, Luksemburgu i Irskoj zbog obveza skrbi (slika 3. u nastavku).

[Slika 2.: neaktivnost zbog osobnih i obiteljskih obveza (skrb o djeci ili nemoćnim odraslim osobama te druge obiteljske ili osobne obveze), žene, u %]

Izvor: Istraživanje o radnoj snazi 2006.–2013.

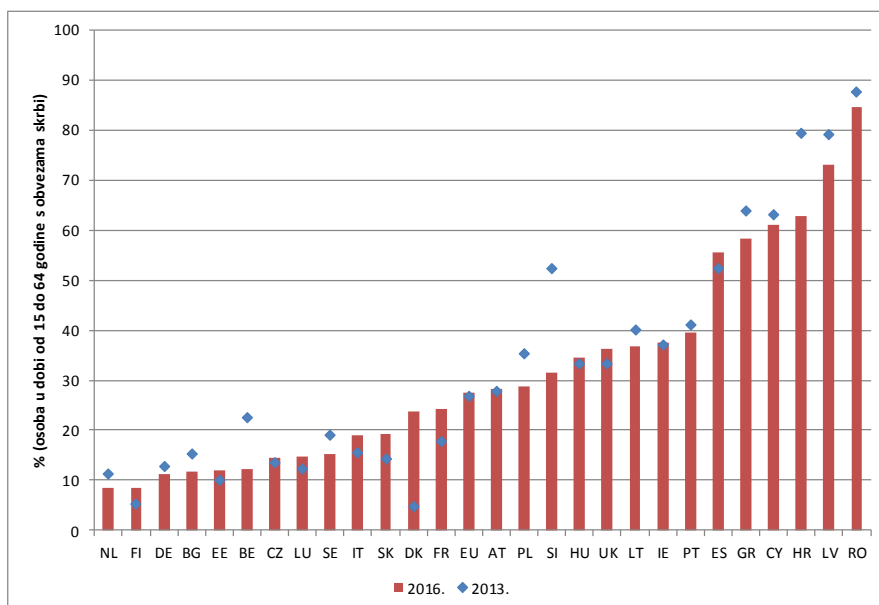
[Slika 3.: rad s nepunim radnim vremenom zbog osobnih i obiteljskih obveza (skrb o djeci ili nemoćnim odraslim osobama te druge obiteljske ili osobne obveze), žene, u %]

Izvor: Istraživanje o radnoj snazi 2006.–2013.

Pomnije razmatranje razloga za neaktivnost i rad s nepunim radnim vremenom pokazalo je da je oko 20 % osoba s obvezama skrbi neaktivno ili radi s nepunim radnim vremenom zbog nedostatka infrastrukture za skrb. Taj se udio proteže u rasponu od više od 80 % osoba koje su neaktivne ili rade s nepunim radnim vremenom u Rumunjskoj i Latviji preko više od 30 % ljudi u Hrvatskoj, Cipru, Grčkoj, Španjolskoj, Irskoj, Portugalu, Litvi, Mađarskoj, Sloveniji i Poljskoj do manje od 10 % u Nizozemskoj, Finskoj i Švedskoj.

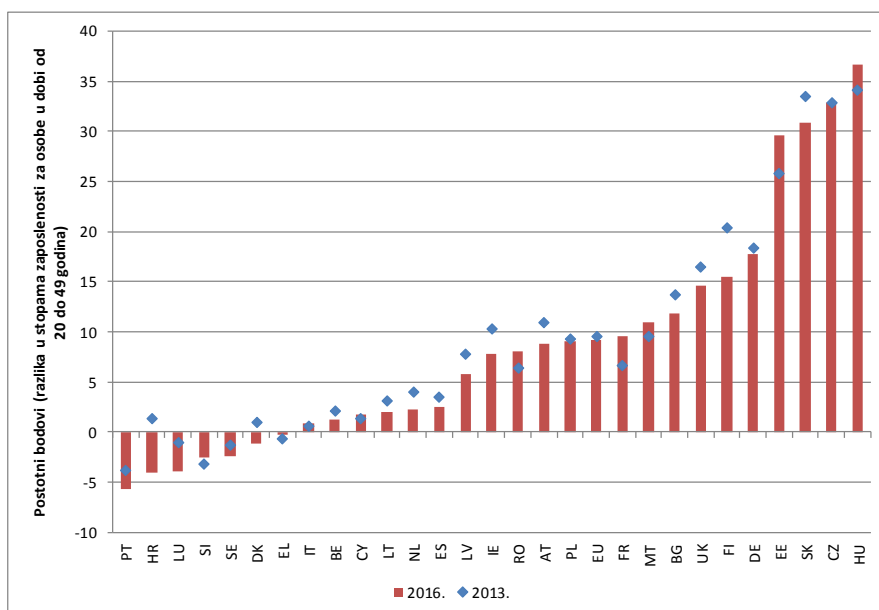
[Slika 4.: žene koje su neaktivne ili rade s nepunim radnim vremenom zbog obveza skrbi i koje navode nedostatak odgovarajućih usluga skrbi, u %]

Izvor: Istraživanje o radnoj snazi 2006.–2013.

Nedovoljna infrastruktura za skrb o djeci utječe na sudjelovanje žena na tržištu rada. Negativni utjecaj roditeljstva na zaposlenost žena prepoznat je kao velik problem u Mađarskoj, Češkoj, Slovačkoj, Estoniji, Njemačkoj, Finskoj i Ujedinjenoj Kraljevini²⁷.

[Slika 5.: utjecaj roditeljstva na zaposlenost žena, u %]

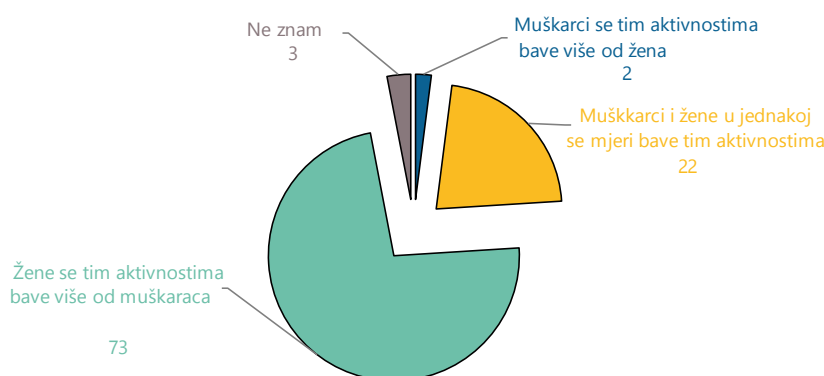
Izvor: Istraživanje o radnoj snazi 2006.–2013.

Manje sudjelovanje žena na tržištu rada i nedostatak infrastrukture za formalnu skrb o djeci povezani su i s tradicionalnom slikom o ulozi žena u društvu. Gotovo tri četvrtine građana Europe potvrđuju da žene provode više vremena od muškaraca u kućanskim poslovima i poslovima skrbi. To je često

²⁷ Vidjeti odgovarajuća izvješća po zemljama za 2017. u kontekstu europskog semestra dostupna na: https://ec.europa.eu/info/publications/2017-european-semester-country-reports_en.

rezultat društvenih normi u skladu s kojima žene imaju ulogu glavnog skrbnika o djeci i obiteljskom kućanstvu. Iz nedavnog istraživanja Eurobarometra proizlazi da više od dvije petine Europljana (44 %) vjeruje da je najvažnija uloga žene brinuti se za svoj dom i obitelj. U trećini država članica EU-a taj postotak iznosi čak 70 % ili više²⁸. Gotovo tri četvrtine ispitanika navode da žene provode više vremena od muškaraca u kućanskim poslovima i poslovima skrbi, dok 22 % navodi da žene i muškarci troše jednako vremena na te aktivnosti. Međutim, to se polako mijenja među generacijama. Najmlađi ispitanici nešto su skloniji navesti da muškarci i žene provode jednako vremena u kućanskim poslovima i poslovima skrbi: to vrijedi za 26 % ispitanika u dobi od 15 do 24 godine, u odnosu na 21 % ispitanika u dobi od 40 godina ili više.

[Slika 6.: za koju od sljedećih izjava o podjeli kućnih poslova i poslova skrbi u kućanstvima smatrate da se najbolje primjenjuje na trenutačno stanje?, (u % – EU)

Izvor: Posebno izvješće Eurobarometra 465 (2017.)

Istraživanje pokazuje da je još mnogo rada potrebno u svim državama članicama. U Indeksu ravnopravnosti spolova koji je Europski institut za ravnopravnost spolova objavio 2017. istaknuto je da je u odnosu na razdoblje prije deset godina 12 zemalja nazadovalo s obzirom na rodnu ravnotežu u vremenu provedenom u skrbi, kućanskim poslovima i društvenim aktivnostima. Tek svaki treći muškarac svakodnevno kuha i obavlja kućanske poslove, dok većina žena to radi svaki dan (79 %). S prosječnom stopom rodne ravnopravnosti od 66,2 EU je i dalje daleko od rodno uravnoteženog društva²⁹.

Obveze skrbi neravnomerno su raspodijeljene i među ženama i muškarcima u plaćenom zaposlenju. Šesto europsko istraživanje o radnim uvjetima iz 2015. pokazalo je da kućanstvima u kojima najmlađe djeteta ima manje od sedam godina žene u prosjeku provedu 32 sata tjedno u plaćenom radu i 39 sati tjedno u neplaćenom radu, dok muškarci provedu 41 sat tjedno u plaćenom i 19 sati u neplaćenom radu³⁰. Iako se neplaćeno radno vrijeme poveća i za muškarce i za žene kad dobiju djecu, raspodjela kućanskih poslova i poslova skrbi među njima i dalje je daleko od ravnopravne. To vrijedi tijekom

²⁸ Posebno izvješće Eurobarometra 465 (2017.), Rodna ravnopravnost 2017., [EBS 465], dostupno na: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2154>.

²⁹ U posljednjih deset godina stopa se povećala samo za četiri boda. Europski institut za ravnopravnost spolova (EIGE) (2017.), Indeks ravnopravnosti spolova za 2017. – Izvješće o mjeranju ravnopravnosti spolova u Europskoj uniji 2005.–2015., dostupno na: <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-measuring-gender-equality-european-union-2005-2015-report>.

³⁰ Eurofound (2016.), Šesto europsko istraživanje o radnim uvjetima, dostupno na: <https://www.eurofound.europa.eu/hr/surveys/european-working-conditions-surveys/sixth-european-working-conditions-survey-2015>.

cijelog života, pa i prema kraju radnog vijeka. Stoga je za poslovni život žena vjerojatnije da će biti pod utjecajem tih obveza.

Neravnotežna uloga žena kao skrbnika učvršćena je nedostatkom dostupne i cjenovno pristupačne kvalitetne skrbi za djecu mlađu od tri godine. Europska nevladina organizacija za obitelji COFACE³¹ ističe važnost toga i navodi tri načina da se ženama pomogne u ostvarivanju ravnoteže između poslovnog i privatnog života: 1. financijska sredstva za različite vrste pomoći roditeljima; 2. radni uvjeti prilagođeni obitelji; 3. dostupne, kvalitetne i cjenovno pristupačne usluge skrbi o djeci.

Nedostatak raspoloživih ustanova za skrb o djeci u velikoj mjeri određuje mogu li žene koje imaju djecu nastaviti raditi³². Nedavna studija Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD) potvrđuje ključnu poveznicu između skrbi o djeci i sudjelovanja žena na tržištu rada:

„Usluge cjenovno pristupačnog i kvalitetnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja koje se pružaju odgovarajući broj sati u tjednu mogu pridonijeti povećanju sudjelovanja žena u radnoj snazi. Vjerojatnije je da će zaposleni roditelji, posebno majke, napustiti tržište rada ili raditi manji broj sati kako bi preuzeli obveze skrbi o djeci, posebno kad su djeca mala. Stoga su ženama potrebne kvalitetne i cjenovno pristupačne usluge ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja kako bi se mogle vratiti na posao znajući da se o njihovoj djeci dobro skrbi te kako bi ostvarile bolju ravnotežu između poslovnog i privatnog života.”³³

Stoga usluge koje pomažu roditeljima da ostvare ravnotežu između poslovnog i privatnog života imaju ključnu ulogu, uz druge važne mjere kao što su privlačni obiteljski dopusti i radni uvjeti prilagođeni obitelji i privatnoj situaciji radnika te sustavi poreza i doplatka koji neće odvratiti primatelje drugog dohotka u kućanstvu. Ciljevima iz Barcelone namjerava se ukloniti problem tog začaranog kruga zbog kojeg žene ne sudjeluju na tržištu rada ravnopravno s muškarcima. Nadalje, politike prilagođene obiteljima mogle bi i preokrenuti trend sve nižih stopa nataliteta u Uniji.

3. Ostvarivanje cilja iz Barcelone za djecu u dobi od nula do tri godine

Prvi je put otkad je EU počeo pratiti ostvarivanje ciljeva u pogledu skrbi o djeci cilj za djecu u dobi od nula do tri godine u prosjeku ostvaren u državama EU-28. Ukupna stopa ostvarena 2016. iznosila je 32,9 %.

Međutim, postoje goleme razlike među državama članicama s obzirom na pružanje usluga infrastrukture za skrb o djeci u dobi od nula do tri godine, kako je prikazano u tablici u nastavku.

Cilj od 33 % uglavnom je ostvaren u 12 država članica 2016.: Danskoj, Nizozemskoj, Švedskoj, Luksemburgu, Portugalu, Francuskoj, Belgiji, Sloveniji, Španjolskoj, Italiji, Njemačkoj i Finskoj. U sedam država članica EU-a (Njemačka, Finska, Italija, Španjolska, Slovenija, Belgija i Francuska) od 33 % do 49 % djece ima pristup skrbi (vidjeti zelene ćelije). U pet država članica EU-a (Danska,

³¹ COFACE (2017.), *Who cares? A study on the challenges and needs of family carers in Europe* (Tko skrbi? Studija o izazovima i potrebama skrbnika u europskim obiteljima).

³² Esping-Andersen 2009. naveo je da će nedostatak usluga koje pomažu ženama da ostvare ravnotežu između poslovnog i privatnog života dovesti ili do „ekvilibrija male stope plodnosti bez djece” ili do „ekvilibrija malih prihoda i niske stope zaposlenosti”. De Heneu, Meulders i O'Dorchai (2010.) koji su u 15 država članica EU-a analizirali utjecaj različitih javnih politika usmjerenih na parove s djecom kod kojih su obje osobe primatelji dohotka, uključujući dopust zbog djece te porezne olakšice i doplatke, zaključili su da osiguranje javne skrbi o djeci najviše utječe na sudjelovanje žena na tržištu rada. Ehrel i Guergoat-Larivière istražile su 2013. utjecaj individualnih i institucijskih čimbenika na stope zaposlenosti žena u 22 državama članicama te utvrdile da formalna skrb o djeci (osobe koje čuvaju djecu ili javne ustanove za skrb o djeci) i rad s nepunim radnim vremenom pozitivno utječu na zaposlenost žena.

³³ OECD (2017.), *Starting Strong* (Dobar početak), dostupno na: <http://www.oecd.org/education/starting-strong-2017-9789264276116-en.htm>

Nizozemska, Švedska, Luksemburg i Portugal) više od 50 % djece ili više ima pristup skrbi (vidjeti plave ćelije). Danska nedvojbeno vodi jer je više nego dvostruko premašila cilj (70 %).

Slika stanja manje je pozitivna u preostalih 16 država članica. Narančaste ćelije prikazuju šest država članica EU-a (Malta, Estonija, Irska, Ujedinjena Kraljevina, Latvija i Cipar) u kojima od 25 % do 33 % djece u dobi od nula do tri godine ima pristup skrbi. U deset država članica manje od 25 % djece u najmlađoj dobnoj skupini sudjeluje u skrbi o djeci (vidjeti crvene ćelije). One uključuju Grčku, Poljsku, Češku i Slovačku, u kojima je stopa manja od 10 %.

Zaključak je da je cilj iz Barcelone za skrb o djeci u dobi od nula do tri godine općenito ostvaren u EU-u. To je uglavnom zbog visoke stope ponude skrbi u onim državama članicama koje su ostvarile ciljnu vrijednost.

[Tablica 1.: djeca o kojoj se skrbi u formalnim strukturama skrbi, dob od nula do tri godine, u %]

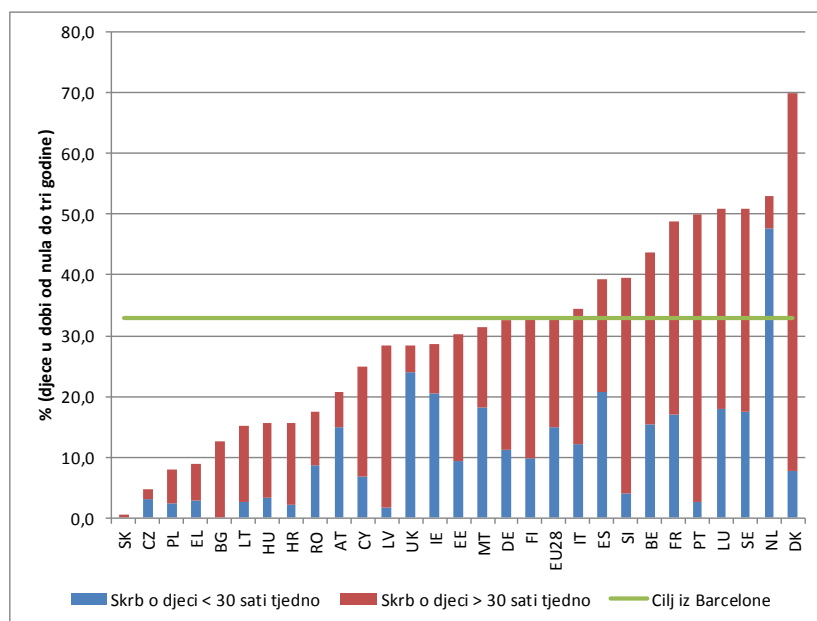
DRŽAVA/GODINA	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Europska unija (EU-28)	29	27	27	28,4	30,3	32,9
Danska	74	67	65	69,6	77,3	70,0
Nizozemska	52	46	46	44,6	46,4	53,0
Švedska	51	52	55	56,8	64,0	51,0
Luksemburg	44	48	47	49,0	51,8	50,9
Portugal	35	34	38	45,0	47,2	49,9
Francuska	44	40	39	39,5	41,7	48,9
Belgija	39	48	46	48,8	50,1	43,8
Slovenija	37	38	39	37,4	37,4	39,6
Španjolska	39	36	35	36,9	39,7	39,3
Italija	25	21	22	22,9	27,3	34,4
Finska	26	29	28	33,2	32,5	32,7
Njemačka	24	24	28	27,5	25,9	32,6
Malta	11	17	20	18,2	17,9	31,3
Estonija	19	18	21	19,4	21,4	30,2
Irska	21	31	29	27,4	30,6	28,6
Ujedinjena Kraljevina	34	27	30	28,9	30,4	28,4
Latvija	16	23	23	21,6	22,9	28,3
Cipar	25	26	25	25,5	20,8	24,8
Austrija	14	14	17	16,0	22,3	20,6
Rumunjska	2	15	6	2,6	9,4	17,4
Hrvatska	13	11	11	17,1	11,8	15,7
Mađarska	8	8	10	14,4	15,4	15,6
Litva	9	8	10	22,9	9,7	15,2
Bugarska	7	8	11	11,2	8,9	12,5
Grčka	19	20	14	12,8	11,4	8,9
Poljska	3	6	5	5,5	5,3	7,9
Češka	5	3	2	4,4	2,9	4,7
Slovačka	4	5	4	6,5	1,1	0,5

Izvor: Statistika EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC) za 2016.

Čini se da je od 2011. u nizu zemalja došlo do znatnog povećanja ponude skrbi za djecu mlađu od tri godine. Povećanje je najprimjetnije u Malti (povećanje za 20 postotnih bodova, sa 11 % na 31 %), Rumunjskoj (15 postotnih bodova, sa 2 % na 17 %), Estoniji (11 postotnih bodova, sa 19 % na 30 %), Italiji (9 postotnih bodova, sa 25 % na 34 %), Njemačkoj (9 postotnih bodova, sa 24 % na 33 %) i Irskoj (8 postotnih bodova, sa 21 % na 29 %). S druge strane, znatan pad u ponudi skrbi o djeci za tu dobnu skupinu zabilježen je u Grčkoj (10 postotnih bodova, sa 19 % na 9 %) i Slovačkoj (3 postotna boda, sa 4 % na manje od 0,5 %).

Među državama članicama postoje razlike u broju sati koji djeca obično provode u ustanovama za skrb: u polovini ispitanih zemalja usluge skrbi za djecu u dobi od nula do tri godine upotrebljavaju se uglavnom na poludnevnoj osnovi (manje od 30 sati tjedno). To vrijedi za Nizozemsku (gdje tri četvrtine žena rade s nepunim radnim vremenom), Ujedinjenu Kraljevinu, Irsku i Austriju. S druge strane, usluge cjelodnevne skrbi o djeci (30 sati tjedno ili više) najviše se upotrebljavaju za djecu u Bugarskoj, Litvi, Mađarskoj, Latviji, Danskoj, Portugalu, Sloveniji, Švedskoj, Luksemburgu, Belgiji, Poljskoj i Grčkoj.

[Slika 7.: djeca u formalnoj skrbi ili obrazovanju po dobnim skupinama, od nula do tri godine, u % i prema vremenu provedenom u skrbi]

Izvor: Statistika EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC) za 2016.

4. Ostvarivanje cilja iz Barcelone za djecu u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja

U skladu s podacima iz 2016. 86,3 % djece u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja sudjeluje u formalnoj skrbi o djeci ili predškolskom odgoju i obrazovanju, što znači da cilj iz Barcelone još nije ostvaren, iako je ostvaren određeni napredak od 2011.

Cilj iz Barcelone ostvaren je u 12 država članica: Belgiji, Švedskoj, Danskoj, Španjolskoj, Francuskoj, Nizozemskoj, Irskoj, Estoniji, Italiji, Portugalu, Njemačkoj i Sloveniji (vidjeti zelene i plave ćelije u tablici 2.). U Belgiji, Švedskoj, Danskoj i Španjolskoj cilj je premašen uz ostvarenu stopu od 95 % (vidjeti plave ćelije). U osam država članica (Francuska, Nizozemska, Irska, Estonija, Italija, Portugal, Njemačka, Slovenija) od 90 % do 95 % djece sudjeluje u skrbi o djeci ili predškolskom odgoju i obrazovanju (vidjeti zelene ćelije u tablici 2.).

S druge strane, 16 država članica još nije ostvarilo cilj. U Austriji, Malti, Luksemburgu i Mađarskoj više od 85 % djece sudjeluje u skrbi o djeci ili predškolskom odgoju i obrazovanju (vidjeti narančaste ćelije u tablici 2.). U Finskoj, Latviji, Češkoj, Cipru, Litvi, Slovačkoj, Bugarskoj, Ujedinjenoj Kraljevini, Poljskoj, Rumunjskoj, Grčkoj i Hrvatskoj manje od 85 % djece sudjeluje u skrbi o djeci ili predškolskom odgoju i obrazovanju (vidjeti crvene ćelije u tablici 2.). Manje od 65 % djece u

Hrvatskoj, Grčkoj, Rumunjskoj i Poljskoj sudjeluje u skrbi o djeci ili predškolskom odgoju i obrazovanju.

[Tablica 2.: djeca o kojoj se skrbi u formalnim strukturama skrbi, od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja, u % tijekom vremena]

DRŽAVA/GODINA	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Europska unija (EU-28)	83	83	82	83,1	83,3	86,3
Belgija	98	100	98	97,8	98,8	98,6
Švedska	95	96	96	94,8	96,2	96,6
Danska	98	94	99	95,2	97,2	95,9
Španjolska	85	92	90	93,2	92,0	95,2
Francuska	95	95	92	95,8	93,6	93,9
Nizozemska	89	89	86	87,2	90,7	93,5
Irska	82	89	89	89,3	92,0	92,9
Estonija	92	93	91	94,0	92,9	92,8
Italija	95	91	90	90,6	85,9	92,6
Portugal	81	86	85	88,7	89,9	92,0
Njemačka	90	91	89	88,7	89,6	91,8
Slovenija	92	92	91	90,3	90,9	89,9
Austrija	84	80	79	85,7	85,3	88,7
Malta	73	91	92	99,4	88,4	88,1
Luksemburg	73	80	73	73,9	81,9	87,2
Mađarska	75	75	85	86,3	89,1	86,8
Finska	77	77	79	80,6	82,8	83,9
Latvija	72	79	79	79,2	82,3	81,9
Češka	74	75	76	75,7	77,5	81,0
Cipar	73	74	80	79,6	81,4	78,5
Litva	70	74	74	80,1	73,8	78,4
Slovačka	75	71	74	74,7	67,6	77,3
Bugarska	62	89	78	71,6	71,5	74,7
Ujedinjena Kraljevina	93	72	71	70,0	72,8	73,4
Poljska	43	36	38	42,5	43,0	61,0
Rumunjska	41	59	51	55,8	58,2	60,8
Grčka	75	76	69	56,5	67,1	55,6
Hrvatska	51	40	47	40,2	52,9	51,3

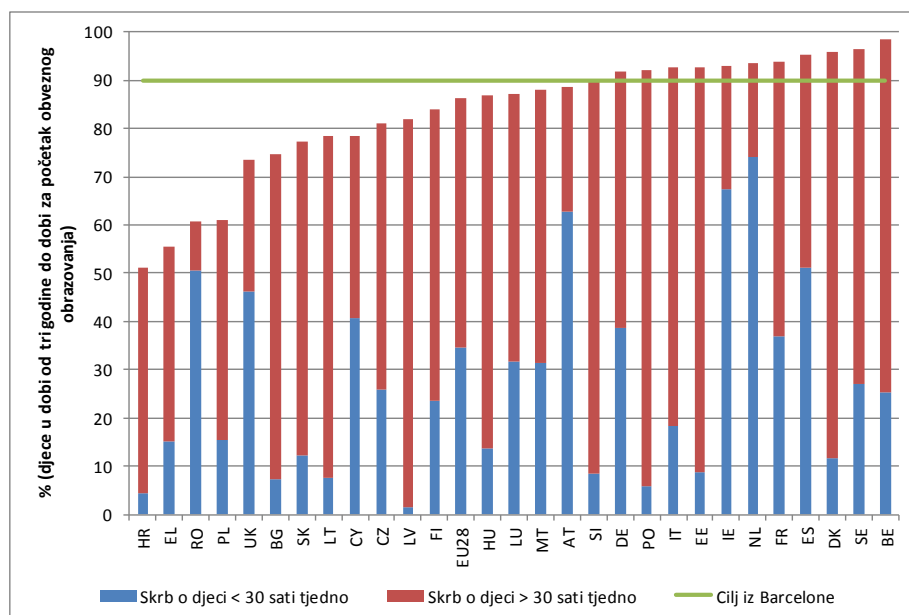
Izvor: Statistika EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC) za 2016.

Ukupna se stopa samo neznatno povećala od 2011., no u nizu država članica zabilježeno je znatno povećanje stope sudjelovanja u skrbi za djecu u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja. To je povećanje najprimjetnije u Rumunjskoj (povećanje za 20 postotnih bodova sa 41 % na 61%), Poljskoj (18 postotnih bodova, sa 43 % na 61%), Malti (15 postotnih bodova, sa 73 % na 88 %), Mađarskoj (15 postotnih bodova, sa 73 % na 88%), Luksemburgu (14 postotnih bodova, sa 73 % na 87%), Irskoj (11 postotnih bodova, sa 82 % na 93 %), Portugalu (11 postotnih bodova, sa 81 % na 92%), Španjolskoj (10 postotnih bodova, sa 85 % na 95 %), Latviji (10 postotnih bodova, sa 72 % na 82 %) i Litvi (8 postotnih bodova, sa 70 % na 78%).

S druge strane, zabilježen je i pad stope skrbi za tu dobnu skupinu u različitim državama članicama, kao što su Ujedinjena Kraljevina (20 postotnih bodova, sa 93 % na 73 %) i Grčka (19 postotnih bodova, sa 75 % na 56 %).

U većini država članica 52% djece u toj dobnoj skupini sudjeluje u skrbi o djeci ili predškolskom odgoju i obrazovanju 30 sati tjedno ili više, dok 34 % djece u toj dobnoj skupini, a posebno većina djece u Rumunjskoj, Ujedinjenoj Kraljevini, Austriji, Irskoj i Nizozemskoj, sudjeluje u skrbi o djeci ili predškolskom odgoju i obrazovanju manje od 30 sati tjedno.

[Slika 8.: djeca u formalnoj skrbi ili obrazovanju po dobnim skupinama, od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja, u % i prema vremenu provedenom u skrbi ili obrazovanju]

Izvor: Statistika EU-a o dohotku i životnim uvjetima (EU-SILC) za 2016.

Budući da je cilj za obrazovanje i osposobljavanje utvrđen 2009. ostvaren (sudjelovanje 95 % djece u dobi od četiri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja u formalnoj skrbi), to znači da je glavni izazov u ovoj skupini ciljeva iz Barcelone doba skupina od tri do četiri godine. Rezultat je taj da je Komisija u svojoj Komunikaciji o europskom identitetu iz studenoga 2017. predložila proširenje cilja za obrazovanje od 95 % na svu djecu u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja³⁴.

5. Čimbenici koji utječu na ostvarivanje ciljeva iz Barcelone

5. 1. Rashodi za skrb o djeci

Javni rashodi mogu imati važnu ulogu kad je riječ o raspoloživosti, cjenovnoj pristupačnosti, dostupnosti i kvaliteti skrbi o djeci. Postotak BDP-a koji se troši na skrb o djeci u velikoj se mjeri razlikuje po državama članicama. Najveći je u Švedskoj, Danskoj, Francuskoj i Bugarskoj. Potrošnja se razlikuje i s obzirom na dobne skupine. U nekim je zemljama ona uglavnom usmjerena na skrb o djeci u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja.

[Tablica 3.: javni rashodi za skrb o djeci i predškolsko obrazovanje te ukupni javni rashodi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, u % BDP-a, 2013.]

³⁴ Vidjeti Komunikaciju Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija – Obrazovanjem i kulturom jačati europski identitet – Doprinos Europske komisije sastanku na vrhu u Göteborgu 17. studenoga 2017., COM (2017) 673 final, i prijedlog Preporuke Vijeća o kvalitetnim sustavima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

	Ukupno	Javni rashodi za djecu u dobi od nula do tri godine	Javni rashodi za djecu u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja
Švedska	1,6	1,1	0,5
Danska (d)	1,4		
Francuska	1,3	0,6	0,7
Bugarska (c)	1,2	0,1	1,1
Finska	1,1	0,6	0,5
Belgija	0,8	0,1	0,7
Luksemburg (d)	0,8		
Ujedinjena Kraljevina	0,8	0,1	0,7
Litva (c)	0,7	0,1	0,6
Prosjek EU-28 €	0,7		
Nizozemska	0,7	0,3	0,4
Rumunjska (c)	0,6	0,3	0,3
Mađarska	0,6	0,1	0,5
Njemačka	0,6	0,2	0,4
Italija	0,5	0,1	0,4
Slovenija (d)	0,5		
Španjolska	0,5	0,1	0,4
Irska (d)	0,5		
Austrija (d)	0,5		
Slovačka	0,5	0,1	0,4
Malta (c)	0,5	0,0	0,5
Poljska (d)	0,5		
Češka (d)	0,5		
Cipar (c,g,h)	0,4	0,0	0,4
Estonija (d)	0,4		
Portugal (d)	0,4		
Latvija (b)		0,1	
Hrvatska (b, d)		0,2	
Grčka			

Izvor: OECD-ova baza podataka o obiteljima

Neke su zemlje odlučile uložiti u sveobuhvatan sustav skrbi o djeci.

Danski je sustav skrbi o djeci, na primjer, prilično sveobuhvatan. Općine roditeljima osiguravaju skrb o djeci neovisno o njihovu radnom statusu, za djecu u dobi od 26 tjedana do dobi za početak obveznog obrazovanja. Skrb o djeci pruža se u jaslicama (za djecu u dobi od nula do dvije godine) i vrtićima (od tri do šest godina), kao i kod privatnih osoba koje obično čuvaju djecu u svojem domu. Općina nadzire privatne ustanove za skrb o djeci ili privatne osobe koje čuvaju djecu. Skrb o djeci smatra se važnom za osiguravanje dobrobiti, zdravlja i učenja djece te njihove socijalne uključenosti. Za skrb o djeci postavljeni su visoki standardi kvalitete. Većinom se financira javnim sredstvima. Roditelji samo plaćaju naknadu na temelju svojeg dohotka i broja djece. Radno vrijeme može se prilagoditi lokalnim potrebama. Danska je jedna od zemalja s najvećim udjelom BDP-a utrošenim na skrb o djeci, što je bila svjesna odluka kako bi se svoj djeci u što ranijoj dobi osigurale jednake mogućnosti za život.

Belgija ima sličan sustav jaslica uz privatne stručne osobe za čuvanje djece za najmlađu dobnu skupinu (od nula do 2,5 godina) i vrtića za djecu u dobi od 2,5 godina do dobi za početak obveznog obrazovanja. Kad je riječ o cjenovnoj pristupačnosti, za mlađu dobnu skupinu naknade se odbijaju od poreza i često su povezane s dohotkom te su ograničene na određeni iznos za djecu mlađu od 2,5 godina koja posjećuju ustanove za skrb. Pristup vrtićima, koji se obično nalaze u prostorima osnovnih škola, besplatan je tijekom radnog vremena škole. Međutim, izvan tog vremena skrb o djeci mogla bi biti problematična za roditelje koji rade. Uspostavljen je sustav za praćenje kvalitete svih usluga formalne skrbi o djeci koji je prilično opsežan i kojim se prate javne i privatne usluge skrbi. Povlašteni pristup ustanovama za skrb o djeci može se dati određenim skupinama u nepovoljnom položaju, na primjer tražiteljima posla u regiji grada Bruxellesa.

Skrb o djeci u okviru europskog semestra i financijska sredstva EU-a

U kontekstu europskog semestra skrb o djeci smatra se važnim čimbenikom koji omogućuje zapošljavanje žena. Preporuke se izdaju onim državama članicama u kojima nedostatak skrbi o djeci sprječava sudjelovanje žena na tržištu rada.

Nedostatak cjenovno pristupačne i kvalitetne skrbi o djeci naveden je u 12 izvješća po zemljama iz 2017., a šest je država članica primilo posebnu preporuku u tom pogledu ili općenito u pogledu sudjelovanja žena na tržištu rada³⁵. Skrb o djeci spomenuta je u 17 izvješća po zemljama iz 2018., kao pozitivan primjer u Francuskoj i Belgiji, a kao razlog za zabrinutost u preostalim zemljama³⁶.

Države članice imaju mogućnost određivanja prioriteta financiranja skrbi o djeci putem europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondovi), kao što su Europski socijalni fond i Europski fond za regionalni razvoj te Europski poljoprivredni fond za regionalni razvoj (EPFRR). Iznos od približno 1,2 milijarde EUR iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) dodijeljen je za infrastrukture ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u razdoblju 2014.–2020. kako bi se uklonili nacionalni ili regionalni nedostaci u kapacitetu te osigurala kvaliteta zgrada i opreme za usluge ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. U okviru Europskog socijalnog fonda (ESF) promiče se ravnopravan pristup kvalitetnom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju³⁷. Ta su ulaganja bila učinkovita i u otvaranju radnih mjesta za žene i olakšavanju ponovne integracije majki na tržište rada te poboljšanju ravnoteže između poslovnog i privatnog života roditelja, što dokazuju primjeri projekata ESF-a u **Estoniji** (gdje će se otvoriti 1 200 mjesta u ustanovama za skrb o djeci) i **Češkoj** (gdje će se otvoriti 20 000 mjesta u ustanovama za skrb o djeci). Češka je preusmjerila financiranje kao odgovor na posebnu preporuku u tom pogledu i dosad je otvorila 9 000 novih mjesta u jaslicama i vrtićima. Primijećeni nastavak povećanja potražnje za ustanovama za skrb o djeci upućuje na to da ta mjera snažno utječe na (ponovnu) integraciju roditelja s malom djecom u tržište rada. Osim toga, putem Europskog poljoprivrednog fonda za regionalni razvoj (EPFRR), u kontekstu inicijative LEADER, može se dodijeliti financijska potpora za pružanje usluga skrbi o djeci u ruralnim područjima kao dio strategije lokalnog razvoja.

Osim toga, za financiranje projekata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (privatna i javna ulaganja) dostupni su i europski fondovi za strateška ulaganja (EFSI). Međutim, dosad nisu primljeni konkretni zahtjevi koji se posebno odnose na projekte ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

³⁵ Izvješća po zemljama iz 2017., dostupna na: https://ec.europa.eu/info/publications/2017-european-semester-country-reports_en.

³⁶ Izvješća po zemljama iz 2018., dostupna na: https://ec.europa.eu/info/publications/2018-european-semester-country-reports_en.

³⁷ To je jedan od prioriteta ulaganja u okviru tematskog cilja „Ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i strukovno osposobljavanje za vještine i cjeloživotno učenje”.

5.2. Obrasci rada u obitelji i modeli obitelji

U Europskoj uniji postoje različiti modeli sudjelovanja žena na tržištu rada koji odražavaju različite modele obitelji i različite prakse skrbi o djeci. Modeli obitelji mogu imati važnu ulogu u razmjeru u kojem žene sudjeluju na tržištu rada. Iako su tradicionalni model muškog hranitelja obitelji u većini zemalja zamijenili model u kojem su oba partnera primatelji dohotka ili izmijenjeni model hranitelja obitelji (gdje jedan partner radi s punim radnim vremenom, a drugi s nepunim radnim vremenom), obrasci rada nakon rođenja djeteta raznolikiji su s obzirom na obiteljski dopust i sudjelovanje majki na tržištu rada nakon rodiljnog dopusta. Posebno je u tom životnom razdoblju, kad su žene ranjive u pogledu sudjelovanja na tržištu rada, raspoloživost kvalitetne skrbi o djeci neophodna za potporu zapošljavanju žena.

Osim skrbi o djeci, za povećanje sudjelovanja žena na tržištu rada važne su i dobro osmišljene politike za ravnotežu između poslovnog i privatnog života s obzirom na dopuste i fleksibilne radne uvjete. U tom je kontekstu Komisija 26. travnja 2017. predstavila prijedlog direktive³⁸ kojim se očeve potiče na uzimanje obiteljskog dopusta u okviru namjenskih i neprenosivih razdoblja za svakog roditelja u kombinaciji s odgovarajućim naknadama. Dokazano je da zajedničko korištenje roditeljskog dopusta žena i muškaraca povećava sudjelovanje žena na tržištu rada. I fleksibilni radni uvjeti važan su oblik potpore radnicima u usklađivanju poslovnog života s njihovim potrebama za privatnim vremenom.

5.3. Neformalna skrb/skrb u vlastitoj organizaciji

Neformalna skrb o djeci može dopuniti ili zamijeniti formalnu skrb o djeci. Neformalna skrb o djeci oblik je skrbi koji pružaju osobe koje nisu roditelji, obično rođaci kao što su bake i djedovi, ali i prijatelji, susjedi, neregistrirane osobe za skrb o djeci, dadilje i osobe koje obavljaju poslove *au pair*. Može uključivati i skrb u vlastitoj organizaciji koju pruža osoba koja čuva djecu i koju su izravno zaposlili roditelji, često u domu djeteta i bez registracije pri nadležnim tijelima ili praćenja te skrbi. Prema podacima Eurostata³⁹ za 2016. neformalnu skrb dobivalo je 30,2 % djece mlađe od tri godine i 28,7 % djece u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja. Upotreba neformalne i privatne skrbi učestala je, no ona se upotrebljava samo na poludnevnoj osnovi, što bi značilo da je to većinom dopunski oblik skrbi. Neformalna skrb najviše se upotrebljava u Nizozemskoj (oko 60 % za djecu u objema dobnim skupinama), ali se gotovo u svim slučajevima upotrebljava samo na poludnevnoj osnovi, a slijede je Rumunjska, Grčka, Slovenija, Slovačka, Poljska, Cipar i Portugal, gdje je više od 40 % djece primilo neformalnu ili privatnu skrb. U većini tih zemalja za mlađu dobnu skupinu upotrebljava se kombinacija cjelodnevne i poludnevne skrbi, osim u Cipru, gdje se više od polovine neformalne i privatne skrbi o djeci mlađoj od tri godine pruža na cjelodnevnoj osnovi. Za djecu u starijoj dobnj skupini skrb se u prvom redu pruža na poludnevnoj osnovi. U nordijskim zemljama neformalna skrb gotovo se uopće ne upotrebljava.

Čak i ako roditelji nemaju veliku potrebu za upotrebom javne skrbi o djeci ako postoje dostatne mogućnosti neformalne i privatne skrbi, prethodno navedeni podaci upućuju na to da nadoknađuju

³⁸ COM(2017) 252 final, „Inicijativa za potporu ravnoteži između poslovnog i privatnog života zaposlenih roditelja i skrbnika”; dostupna na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1311&langId=hr>. Vidjeti i Prijedlog direktive Europskog parlamenta i Vijeća o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i skrbnika i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2010/18/EU, dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017SC0202&from=EN>.

³⁹ Varijabla iz Eurostatova istraživanja (2016.) EU-SILC pod naslovom „Druge vrste skrbi” upućuje na izravne dogovore između osobe koja skrbi o djetetu i roditelja (roditelji su često poslodavci i izravno plaćaju osobu koja skrbi o djetetu) te na neplaćenu skrb (besplatni ili neslužbeni dogovori kao što je razmjena usluga). Skrb koju pružaju osobe koje čuvaju djecu bez strukture između te osobe i roditelja (izravni dogovori) isključena je iz definicije „formalne skrbi” kako bi se uzela u obzir samo skrb o djeci koja ispunjuje određene obrasce kvalitete.

nedovoljan pristup javnoj skrbi neformalnom i privatnom skrbi te da možda doista postoji potražnja za većim mogućnostima formalne skrbi⁴⁰.

5.4. Pravni okvir za pružanje skrbi

Jedan je način da se osigura dostupna i cjenovno pristupačna kvalitetna skrb o djeci uspostava zakonskog prava na skrb o djeci. U većini zemalja postoji zakonsko pravo na skrb o djeci od određene dobi djeteta. Međutim, dob u kojoj se stječe to pravo uvelike se razlikuje po zemljama Europe. Vremenski razmak između završetka obiteljskog dopusta⁴¹ i ostvarivanja prava na skrb o djeci, koji se ponekad naziva „praznina u skrbi”, obično je problematičan⁴².

Pravo na skrb o djeci od vrlo rane dobi postoji u Malti (od dobi od tri mjeseca; skrb je besplatna za zaposlene roditelje i studente), Danskoj i Mađarskoj (od dobi od šest mjeseci), Njemačkoj (uz ograničen broj sati za roditelje koji ne rade s punim radnim vremenom), Švedskoj i Sloveniji (od dobi od 12 mjeseci) i Estoniji (od dobi od 18 mjeseci). Ta skrb o djeci mogla bi se smatrati sveobuhvatnim pravom od rane dobi.

U drugoj skupini zemalja pravo na skrb o djeci stječe se u kasnijoj dobi, kad bi dijete započelo s predškolskim obrazovanjem. U praksi to znači dob od 2,5 godina u Belgiji te dob od tri godine u Finskoj (poludnevno, osim ako roditelji rade s punim radnim vremenom), Francuskoj, Irskoj, Italiji, Luksemburgu (poludnevno), Španjolskoj, Slovačkoj i Ujedinjenoj Kraljevini (poludnevno, od dobi od dvije godine za djecu iz nepovoljnih sredina) i dob od četiri godine u Nizozemskoj.

U trećoj skupini djeca stječu pravo na skrb u dobi od pet godina, obično jednu godinu prije dobi za početak obveznog obrazovanja. To je slučaj u Austriji (samo poludnevno), Bugarskoj, Češkoj, Grčkoj i Portugalu. U Poljskoj se pravo na skrb o djeci (predškolski odgoj i obrazovanje) stječe u dobi od šest godina. Moglo bi se smatrati da se to pravo stječe netom prije početka obveznog obrazovanja.

U četvrtoj skupini država članica, odnosno Litvi, Latviji i Rumunjskoj, uopće ne postoji pravo na skrb o djeci.

Kad se prethodno navedeni podaci kombiniraju s razinom naknade za obiteljski dopust, čini se da samo u maloj skupini država članica nema vremenskog razmaka između primjereno plaćenog obiteljskog dopusta i stjecanja prava na mjesto u ustanovama za skrb o djeci (Danska, Finska, Njemačka, Malta, Slovenija i Švedska). U drugoj skupini država članica nema vremenskog razmaka između duljeg obiteljskog dopusta, koji je obično neplaćen ili vrlo slabo plaćen, i stjecanja prava na usluge skrbi o djeci (Češka, Estonija, Francuska, Mađarska i Španjolska). U preostalim državama članicama postoji vremenski razmak između obiteljskog dopusta i stjecanja prava na skrb o djeci.

Međutim, zakonsko pravo ne jamči nužno mjesto u ustanovi za skrb o djeci. To objašnjava zašto čak i u državama članicama u kojima postoji zakonsko pravo stopa sudjelovanja žena na tržištu rada može i dalje biti niska i/ili stopa upotrebe neformalne i privatne skrbi može ostati visoka.

⁴⁰ Heejung Chung i Bart Meuleman 2017., *European Parent's attitudes towards public childcare provision – the role of current provisions, interests and ideologies* (Stav europskih roditelja prema javnoj skrbi o djeci – uloga trenutačnih odredbi, interesa i ideologija), u: *European Societies*, 19:1, 49.–68., DOI: 10.1080/14616696.2016.1235218.

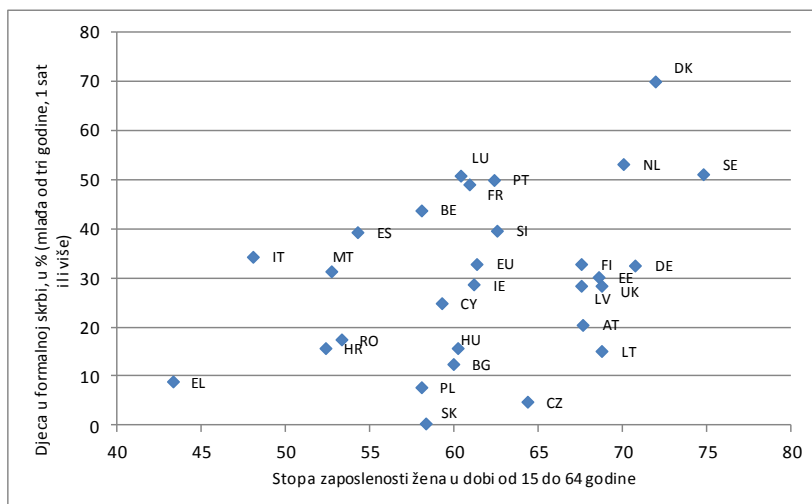
⁴¹ Upućivanje na obiteljski dopust uključuje roditeljski, očinski i roditeljski dopust. Drugi oblici obiteljskog dopusta, kao što je dopust za skrbnike, nisu obuhvaćeni.

⁴² Mreža LEAVE (travanj 2017.), *Relationship between Leave and ECEC entitlements* (Odnos između prava na dopust i prava na rani i predškolski odgoj i obrazovanje), dostupno na: http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/overviews_2017/Relationship_between_Leave_and_ECEC_-_Final.pdf.

5.4. Stopa zaposlenosti i pružanje skrbi

Postoji poveznica između sudjelovanja na tržištu rada i stopa skrbi o djeci, čak i ako nje uvijek jasno u kojoj se mjeri ona temelji na nedostatku potražnje ili ponude. Brojni razlozi utječu na to sudjeluju li djeca u skrbi o djeci. Međutim, u nekoliko zemalja i stope zaposlenosti žena i stope skrbi za djecu mlađu od tri godine izrazito su niske, kao na primjer u Grčkoj, Hrvatskoj, Rumunjskoj, Malti i Italiji.

[Slika 9.: stopa zaposlenosti i stope skrbi za djecu u dobi od nula do tri godine, u %]

Izvor: Istraživanje o radnoj snazi 2016. i EU-SILC 2016.

5.6. Raspoloživost, trošak, dostupnost i kvaliteta skrbi o djeci

5.6.1. Raspoloživost mjesta u ustanovama za skrb o djeci

Različiti čimbenici utječu na upotrebu usluga formalne skrbi o djeci u različitim lokalnim kontekstima. Statistički podaci koje je dostavio Eurostat omogućuju prvi uvid u to odgovaraju li trenutne ustanove za skrb o djeci potražnji i upućuju na to što treba popraviti.

U skladu s podacima Eurostata iz 2016. nedostatak dostupnih mjesta spomenut je kao važan razlog zašto se usluge skrbi o djeci ne upotrebljavaju u Latviji, Finskoj, Francuskoj, Estoniji, Grčkoj, Sloveniji, Poljskoj i Češkoj Republici.

[Tablica 4.: razlozi zašto se usluge formalne skrbi o djeci ne upotrebljavaju za djecu mlađu od dobi za početak obveznog obrazovanja]

DRŽAVA/RAZLOG	Financij ski razlozi	Udaljen ost	Nema potrebe	Nema dostupn ih mjest	Neodgo va- rajuće radno vrijeme	Loša kvaliteta	Drugo
Europska unija (EU-28)	16,2	1,5	67,8	3,9	2,5	0,7	7,4
Belgija	7,9	0,0	81,6	2,1	1,1	0,4	6,9
Bugarska	6,3	0,3	89,3	2,3	0,3	0,3	1,2
Češka	6,3	0,5	80,7	4,6	1,1	0,4	6,5
Danska	0,7	0,4	93,9	0,4	1,6	0,2	2,9
Njemačka	4,9	0,2	85,8	3,2	2,5	1,1	2,3
Estonija	20,4	2,1	47,9	7,4	0,3	1,2	20,7
Irska	37,6	2,1	53,0	1,4	0,2	0,1	5,6
Grčka	23,7	2,4	61,3	6,8	3,7	1,9	0,1
Španjolska	51,8	1,3	12,3	2,1	3,9	0,2	28,4
Francuska	13,6	2,0	61,4	8,7	5,3	0,6	8,5
Hrvatska	4,4	0,0	92,3	1,7	0,0	0,0	1,6
Italija	22,8	4,4	48,4	3,4	4,2	1,9	14,9
Cipar	39,9	2,4	53,1	0,7	0,8	2,0	1,1
Latvija	24,8	5,4	39,4	15,6	2,9	2,9	9,0
Litva	29,6	9,0	45,1	2,3	0,9	0,4	12,6
Luksemburg	9,1	1,7	77,7	4,7	1,7	0,9	4,3
Mađarska	18,7	1,4	68,3	1,7	2,0	0,7	7,1
Malta	10,6	0,4	45,9	3,5	2,2	0,7	36,6
Nizozemska	18,5	0,0	69,4	0,7	1,6	0,5	9,2
Austrija	11,7	0,5	75,6	3,9	1,1	1,1	6,1
Poljska	4,6	4,2	73,8	4,7	2,5	1,1	9,1
Portugal	14,2	1,8	75,8	2,5	1,9	0,4	3,4
Rumunjska	30,9	6,7	51,7	2,6	0,3	0,0	7,8
Slovenija	7,7	1,8	77,3	4,7	1,3	0,3	6,8
Slovačka	29,5	6,2	41,1	3,7	3,4	1,3	14,8
Finska	6,6	2,1	69,4	8,6	4,3	0,2	8,8
Švedska	0,7	0,3	89,1	1,2	1,8	0,1	6,8
Ujedinjena Kraljevina	25,9	0,6	63,5	2,6	1,3	0,4	5,7

Izvor: ad hoc modul EU-SILC-a o uslugama za 2016.

5.6.2. Trošak skrbi o djeci

U državama EU-28 ukupno većina roditelja za skrb o djeci u dobi od nula godina do tri godine plaća punu ili umanjenu cijenu⁴³. U nekim zemljama to vrijedi čak i do dobi za početak obveznog obrazovanja, posebno ako nema prava na skrb o djeci.

Prema Organizaciji za gospodarsku suradnju i razvoj prosječan trošak za skrb o djeci iznosi 15 % neto obiteljskog dohotka za zemlje OECD-a. Troškovi koje plaćaju obitelji u rasponu su od 2,7 % u Austriji do 33,7 % u Ujedinjenoj Kraljevini za prosječnu obitelj u kojoj su dva primatelja dohotka te od 2,9 % u Danskoj do 41,6 % u Irskoj za samohrane roditelje⁴⁴.

Društveni sloj utječe na mogućnosti sudjelovanja djeteta mlađeg od tri godine u formalnoj skrbi o djeci, kako je pokazala Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj⁴⁵. U Francuskoj i Irskoj ta je nejednakost posebno naglašena jer stope sudjelovanja u troškovima za djecu iz obitelji s niskim dohotkom iznose 18 % odnosno 12 %, što je manje od četvrtine iznosa troškova za djecu iz obitelji s visokim dohotkom (81 % odnosno 57 %).

⁴³ Istraživanje EU-SILC za 2016., dostupno na: <https://data.europa.eu/euodp/hr/data/dataset/Ztkst5yjl0Yav1iKET7w>.

⁴⁴ OECD (2016.), *Society at a glance* (Pregled društva), socijalni pokazatelji OECD-a.

⁴⁵ OECD (2016.), *Who uses childcare? Background brief on inequalities in the use of formal early childhood education and care among young children* (Tko upotrebljava skrb o djeci? Osnovne informacije o nejednakostima u upotrebi formalnog ranog i predškolskog obrazovanja i skrbi kod male djece).

Visoki su troškovi prepreka upotrebi usluga skrbi o djeci i djelotvorno odvrćaju roditelje, posebno majke, od rada. To potvrđuju i najnoviji podaci Eurostata za 2016. (prethodno navedena tablica 4.), iz kojih proizlazi da troškovi imaju važnu ulogu u odluci da se ne upotrebljavaju ustanove za formalnu skrb o djeci u brojnim zemljama, posebno u Estoniji, Irskoj, Grčkoj, Španjolskoj, Italiji, Cipru, Latviji, Litvi, Nizozemskoj, Rumunjskoj, Slovačkoj i Ujedinjenoj Kraljevini.

Čini se da 4 % roditelja u cijelom EU-u ima znatne poteškoće pri plaćanju formalne skrbi o djeci. To je većinom slučaj u Mađarskoj, Cipru, Rumunjskoj i Grčkoj, gdje velika većina ima poteškoće pri plaćanju, a 20 % roditelja ili više suočava se sa znatnim poteškoćama. U EU-u se 8 % roditelja suočava s umjerenim poteškoćama, a 19 % s određenim poteškoćama u plaćanju troškova skrbi o djeci.

[Tablica 5.: razina poteškoća u plaćanju usluga formalne skrbi za djecu mlađu od dobi za početak obveznog obrazovanja, u %]

DRŽAVA/POTEŠKOĆE	Znatne	Umjeren	Neke	Prilično lako	Lako	Vrlo lako
Mađarska	21,6	18,4	30,2	23,0	5,9	0,9
Cipar	21,2	32,0	26,5	14,5	5,6	0,3
Rumunjska	19,5	19,8	43,8	8,8	4,2	3,9
Irska	12,5	15,0	28,7	19,9	17,7	6,1
Malta	10,4	12,1	24,5	39,9	7,2	6,0
Grčka	8,7	15,6	70,2	2,7	2,6	0,3
Portugal	8,1	15,7	36,0	27,4	12,2	0,8
Ujedinjena Kraljevina	8,0	8,7	25,7	32,5	13,3	11,8
Slovačka	6,4	11,7	31,6	38,1	8,9	3,1
Španjolska	6,1	16,2	22,0	32,2	21,5	2,0
Italija	6,1	8,9	32,4	35,9	16,3	0,3
Hrvatska	5,7	6,8	36,5	25,0	24,6	1,4
Austrija	5,1	6,2	18,3	27,1	23,7	19,7
Belgija	4,4	9,9	13,7	20,3	34,0	17,7
Europska unija (EU-28)	4,2	7,8	19,0	32,7	23,3	13,1
Švedska	3,9	2,3	7,3	26,5	27,1	32,8
Nizozemska	3,7	7,2	11,7	21,4	46,8	9,1
Francuska	2,9	10,0	19,8	44,4	18,7	4,4
Slovenija	2,5	8,8	25,0	27,9	25,0	10,8
Češka	2,1	10,5	24,8	33,2	19,7	9,8
Litva	2,0	18,8	52,5	22,3	3,3	1,2
Poljska	1,5	8,9	30,4	38,0	18,3	2,9
Njemačka	1,4	2,5	6,5	33,7	32,0	23,8
Finska	1,4	2,9	13,4	30,2	28,4	23,7
Luksemburg	1,3	7,4	14,5	35,9	29,5	11,4
Bugarska	1,2	7,8	42,8	32,8	15,0	0,4
Danska	0,2	3,6	9,5	27,3	32,6	26,8
Estonija	0,0	28,9	15,4	55,7	0,0	0,0
Latvija	0,0	4,8	34,5	33,6	21,4	5,7

Izvor: ad hoc modul EU-SILC-a o uslugama za 2016.

Države članice imaju različite pristupe rješavanju problema troškova skrbi o djeci. Neke države članice osiguravaju **minimalnu razinu besplatne skrbi o djeci**, bilo za obje dobne skupine (npr. Malta) bilo za skupinu od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja (npr. Njemačka, Ujedinjena Kraljevina). **Malta** od 2017. osigurava besplatnu skrb za djecu čiji roditelji rade ili se obrazuju. Troškove podmiruje vlada na kraju svakog mjeseca. Roditelji mogu djecu poslati u ustanovu za skrb o djeci koju sami odaberu, a besplatnu skrb o djeci mogu iskoristiti „u broju sati jednakom broju sati koliko radi roditelj s kraćim radnim vremenom, uz dodatni sat za putovanje na posao i s posla”. Cilj je te mjere potaknuti majke da se vrate na posao ili da ostanu u formalnom sustavu rada. Novije statistike o zaposlenosti već upućuju na to da besplatna skrb o djeci povećava sudjelovanje majki na tržištu rada. Postoje planovi da se u sljedećoj fazi pristup skrbi o djeci proširi na sve obitelji.

U **Irskoj**, gdje je utvrđeno da su troškovi velika prepreka, 2010. je uveden novi program, takozvani program ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (ECCE) u okviru kojeg su osigurana ograničena

besplatna mjesta na poludnevnoj osnovi (ukupno 15 sati, odnosno pet puta po tri sata tjedno) za djecu koja su navršila tri godine i dva mjeseca u privatnim ustanovama za skrb o djeci. Ponuda je 2016. proširena na djecu s navršenih dvije godine i osam mjeseci. Roditelji koji upotrebljavaju taj program mogu povećati broj sati ako plate dodatni iznos. Iako je riječ o napretku, ne mogu sve obitelji platiti dodatne troškove, što posebno ograničava obitelji s niskim dohotkom u ostvarenju koristi od programa.

Subvencije za nove roditelje (npr. u Belgiji, Nizozemskoj, Ujedinjenoj Kraljevini) i **porezne olakšice za obitelji** (npr. u Belgiji, Češkoj, Njemačkoj, Francuskoj, Nizozemskoj) dodatne su mjere za umanjeње troškova skrbi o djeci. U **Njemačkoj** se naknade razlikuju ovisno o pružatelju usluge, ali su povezane s dohotkom. Obitelji s manjim dohotkom mogu zatražiti umanjeње cijene i dobiti pravo na besplatnu skrb o djeci. Sve obitelji imaju pristup poreznim olakšicama, u obliku umanjeња poreza ili oslobođenja od određenog iznosa troškova skrbi o djeci.

Na primjer, u Belgiji, Njemačkoj, Francuskoj, Nizozemskoj, Švedskoj i Slovačkoj postoji kombinirani pristup **sustava naknada za skrb o djeci prilagođenog dohotku kojim se osigurava da obitelji s niskim dohotkom** plaćaju vrlo mali iznos za skrb o djeci, dok je trošak **ograničen** i za sve ostale obitelji. U nekoliko država članica EU-a javno se subvencioniraju i privatne infrastrukture za skrb o djeci. Na primjer, u **Švedskoj** je u Zakonu o obrazovanju propisano da bi naknade za skrb o djeci trebale biti „razumne”. Svako dijete koje je navršilo tri godine ima pravo na 525 sati besplatne skrbi. Sve općine primjenjuju i sustav maksimalnih naknada uz ograničenje za svaku obitelj. Ustanove za skrb o djeci imaju pravo na dobivanje bespovratnih sredstava od vlade kako bi nadoknadile gubitak prihoda i osigurale kvalitetne usluge skrbi.

Drugi skup mjera usmjeren je na posebne potrebe djece iz kućanstava s niskim dohotkom ili velikih obitelji, kao što su besplatni ili povoljniji obroci u jaslicama i vrtićima, na primjer u **Mađarskoj**, ili financiranje zdravih obroka za siromašnu djecu u **Belgiji**.

Nekoliko država članica, kao što su Češka, Njemačka, Francuska, Portugal, Slovačka, razvilo je ciljane programe za pomoć skupinama u nepovoljnom socijalnom položaju u pristupu uslugama skrbi o djeci. U **Slovačkoj** su mjere usmjerene na djecu iz obitelji s niskim dohotkom, koje su oslobođene plaćanja, a ustanove za skrb o djeci surađuju s društvenim centrima na razvoju programa za marginalizirane zajednice.

U drugim je državama članicama, kao što su Belgija, Finska, Švedska i Danska, naglasak na univerzalnom pristupu. U **Finskoj**, na primjer, postoji načelo univerzalnosti za subvencionirane usluge, u skladu s kojim općine moraju osigurati mjesto za svu djecu predškolske dobi, neovisno o tome rade li njihovi roditelji ili ne. Te bi usluge trebale biti prilagođene i neuobičajenim obrascima rada roditelja. Jedan projekt sufinanciran u okviru Europskog socijalnog fonda usmjeren je na usluge skrbi za onu djecu čiji roditelji rade noćnu smjenu.

U Komisijinoj preporuci iz 2013. „Ulaganje u djecu: prekidanje kruga prikraćenosti” dokazano je da se pružanje cjenovno prihvatljivih i kvalitetnih usluga skrbi o djeci može smatrati strategijom socijalnog ulaganja korisnom za sve uključene strane jer se potiče razvoj djece i istodobno roditeljima omogućuje da primaju plaću za rad. U većini slučajeva dodatni prihodi od poreza (tijekom životnog vijeka) ostvareni povećanim sudjelovanjem roditelja na tržištu rada dovoljni su da se pokrije trošak skrbi o djeci. Ako cjenovno pristupačna i kvalitetna skrb o djeci nije raspoloživa, trošak formalne

skrbi za dvoje djece može, u nekim zemljama, iznositi više od jedne petine raspoloživog dohotka para s niskim dohotkom. Komisija je u travnju 2017.⁴⁶ u okviru paketa stupa socijalnih prava ponovno istaknula važnost daljnjeg rada na tom pitanju.

Ponekad se pokreću lokalne inicijative u korist konkretnih skupina u socijalno nepovoljnom položaju. Nekoliko je gradova donijelo strategiju za odgovaranje na njihove posebne potrebe. Nevladina organizacija Eurocities prikupila je primjere dobre prakse koji se mogu iskoristiti kao poticaj. Jedan je od tih primjera **Nantes**, grad u **Francuskoj**, u kojem je prihvaćen koncept pružanja integriranih usluga skrbi o djeci, posebno kako bi se prekinuo krug prikraćenosti. Višenamjenske usluge skrbi o djeci postoje u siromašnijim dijelovima grada, a nudi se niz usluga skrbi o djeci. Uz redovitu ili fleksibilnu skrb o djeci dostupna je i „hitna” skrb o djeci za roditelje koji, na primjer, moraju na razgovor za posao.

Neke države članice uvele su i fiskalne poticaje za poduzeća koji se odnose na pružanje usluga skrbi o djeci svojim zaposlenicima. **Austrija** dopušta odbitak od oporezivog dohotka za poduzeća ako pružaju interne usluge skrbi o djeci ili zaposlenicima omogućuju da se koriste uslugama skrbi o djeci⁴⁷; **Francuska**, **Njemačka** i **Poljska** imaju sličan pristup. Italija je 2017. uvela promjene u oporezivanje nagrada za produktivnost, koje poduzeća sada mogu isplatiti zaposlenicima u obliku socijalnih mjera⁴⁸. Poslodavci u **Francuskoj** i **Ujedinjenoj Kraljevini** mogu svojim zaposlenicima dodijeliti „vaučere za univerzalne usluge” (CESU) odnosno vaučere za skrb o djeci, koji se mogu upotrijebiti za plaćanje skrbi o djeci u domu⁴⁹. U **Finskoj** se drugi poticaji kojima se nadoknađuju troškovi poslodavaca povezani s ravnotežom između poslovnog i privatnog života temelje na sustavu socijalne sigurnosti temeljenom na osiguranju. Osim toga, ako poslodavac organizira privremenu skrb za bolesno dijete zaposlenika, naknada koju zaposlenik primi ne smatra se oporezivim dohotkom (razdoblje neoporezive naknade za skrb o djeci može trajati najviše četiri dana po bolesti).

5.6.3. Dostupnost skrbi o djeci

Dostupnost skrbi o djeci ne određuje samo postojanje formalnih struktura, nego i posebne značajke usluga, kao što su radno vrijeme, lokacija i jezici koji se govore te pristup prijevozu. U tablici 4. kao glavni razlozi zašto ne upotrebljavaju usluge formalne skrbi o djeci ispitanici navode da su **udaljenost** ustanove za skrb o djeci i **radno vrijeme** manje važni od troška i raspoloživosti mjesta. Među 15 zemalja koje premašuju prosjek EU-a od 1,5 % s obzirom na udaljenost ustanove za skrb o djeci, Litva (9 %), Rumunjska (6,7 %) i Slovačka (6,2 %) imaju najvišu stopu. U **Portugal**u su europski strukturni i investicijski fondovi imali prilično važnu ulogu u proširenju bolje infrastrukture za skrb o djeci na ruralna područja tijekom posljednjih 15 godina iz čega su, međutim, kao u brojnim zemljama, proizašli nedostaci u infrastrukturi u gradskim područjima.

Osim toga, radno vrijeme ustanova za skrb o djeci ne odgovara u potpunosti potrebama za skrbi o djeci. Među sedam zemalja koje premašuju prosjek EU-a od 2,5 % stope su posebno visoke za Francusku (5,3 %), Finsku (4,3 %), Italiju (4,2 %) i Španjolsku (3,9 %).

⁴⁶ Radni dokument službi Komisije „Pregled Preporuke iz 2013. o „Ulaganju u djecu: prekidanje kruga prikraćenosti””, SWD(2017) 258 final.

⁴⁷ Naknade zaposlenicima u iznosu od najviše 1 000 EUR po djetetu i godini za skrb o djeci oslobođene su od poreza i doprinosa za socijalnu sigurnost.

⁴⁸ U tom slučaju postoji ograničenje prihvatljivog iznosa ulaganja (jer je povezan s nagradom za produktivnost).

⁴⁹ U Ujedinjenoj Kraljevini sustav vaučera za skrb o djeci služi kao prilika poslodavcu da nudi vaučere za skrb o djeci (uključujući vaučere u zamjenu za umanjenje plaće zaposlenika, što je poznato kao „žrtvovanje plaće”). To može utjecati na iznos poreznih kredita koje zaposlenik može primiti.

Iz Eurofoundova izvješća „Skrb u ranom djetinjstvu: dostupnost i kvaliteta usluga”⁵⁰ proizlazi da različite inicijative mogu pomoći u uključivanju **djece s posebnim potrebama** u ustanove za skrb o djeci. Kvaliteta skrbi o djeci ne ovisi samo o političkom priznanju te održivom i dostatnom financiranju uključivih mjera nego i o odgovornosti i obvezi nastavnika te njihovoj spremnosti da se stalno osposobljavaju u području uključivih metoda, kao i administrativnoj potpori koju u tome dobivaju. Uključivo poučavanje i uključivo okruženje temelje se i na komunikaciji i suradnji lokalnih tijela i ustanova za skrb o djeci, kao i nastavnika i roditelja. Uz nacionalno financiranje u okviru ESF-a pruža se i financijska potpora za uključive projekte u ustanovama za skrb o djeci. U **Poljskoj** je na raspolaganje stavljen projekt sufinanciran u okviru ESF-a usmjeren na malu djecu kako bi se razvila formalna skrb za djecu mlađu od tri godine. U projektu se u obzir uzimaju posebne potrebe djece s invaliditetom.

5.6.4. Mjere za povećanje kvalitete

Nedostatak kvalitete usluga skrbi o djeci može biti prepreka za roditelje i negativno utjecati na upotrebu tih usluga. Kvaliteta usluga ovisi o broju djece u ustanovama, razini stručnosti nastavnika i nastavnom programu te standardima kvalitete objekta, kao što su fizičko okruženje i higijenski uvjeti. Dobro razvijen okvir kvalitete mogao bi uključivati mjere kao što su upotreba sustava za registraciju i preglede svih registriranih pružatelja usluga skrbi o djeci, mjere za povećanje osposobljenosti i cjeloživotno učenje osoblja, mjere za povećanje privlačnosti rada u sektoru skrbi, na primjer osiguravanjem dobrih radnih uvjeta.

Komisija je u svibnju 2018. u svojem prijedlogu Preporuke Vijeća o kvalitetnim sustavima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja predstavila sveobuhvatan okvir kvalitete za sustave ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja⁵¹ utemeljen na pet načela: dostupnost i cjenovna pristupačnost za sve obitelji, kvalificiranost i stalan razvoj djelatnika, razvoj nastavnog programa uz poštovanje sveobuhvatnih vrijednosti poučavanja i sudjelovanje djece i roditelja, praćenje i evaluacija usluga i ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, te upravljanje i financiranje. Taj je okvir razvijen uz pomoć obrazovnih stručnjaka iz nekoliko država članica. Okvir kvalitete namijenjen je jačanju ustanova za skrb o djeci i predškolsku skrb kako bi se osigurala kvalitetne usluge obrazovanja i skrbi za djecu te uključenost djece iz nepovoljnih sredina i djece s posebnim potrebama. Cilj je i povećati povjerenje u ustanove za skrb o djeci kako bi se ženama pružile stvarne prilike da se uključe na tržište rada ili ostanu na njemu nakon što dobiju djecu.

6. Zaključci: ostvarivanje ciljeva iz Barcelone – temelj za sudjelovanje žena na tržištu rada i bolju ravnotežu između poslovnog i privatnog života za zaposlene roditelje

Ciljevi iz Barcelone, koje je Europsko vijeće donijelo 2002., vrlo su važni i 2018. Ciljevi u pogledu zaposlenosti žena i dalje nisu ostvareni, a znatne razlike u stopama zaposlenosti žena i muškaraca postojane su. Iz brojnih dokaza proizlazi da je to uglavnom zbog obveza skrbi. Ciljevi iz Barcelone i dalje su izrazito relevantni za promicanje rodne ravnopravnosti te su važan dio strategije Europa 2020. za pametan, uključiv i održiv rast kako bi se povećalo sudjelovanje žena na tržištu rada. Skrb o djeci ključan je element za ravnotežu između poslovnog i privatnog života zaposlenih roditelja u okviru europskog stupa socijalnih prava. Pokazatelji stopa skrbi o djeci prate se u okviru europskog semestra i uključeni su u pregled socijalnih pokazatelja. Gdje je potrebno, financijska sredstva iz europskih strukturnih i investicijskih fondova upotrebljavaju se kako bi se odgovorilo na nedostatke u državama članicama.

⁵⁰ Eurofound (2015.) „Skrb u ranom djetinjstvu: dostupnost i kvaliteta usluga”, dostupno na:

<https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2015/social-policies/early-childhood-care-accessibility-and-quality-of-services>.

⁵¹ Prijedlog Preporuke Vijeća o kvalitetnim sustavima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i prateći radni dokument službi.

Cilj iz Barcelone uglavnom je ostvaren za djecu mlađu od tri godine u državama EU-28 jer 32,9 % djece mlađe od tri godine sudjeluje u skrbi o djeci. Međutim, u tom ukupnom prosjeku kriju se važne razlike među državama članicama. Iako je u zemljama kao što su Malta, Rumunjska, Estonija, Italija, Njemačka i Irska ostvaren znatan napredak, stopa skrbi o djeci u nekima od zemalja s boljim rezultatima uvelike utječe na ukupni rezultat za EU. Naime, četiri države članice premašuju 50 %: Danska, Nizozemska, Švedska i Luksemburg. S druge su strane zabrinjavajuće stope od manje od 10 % u Grčkoj, Poljskoj, Češkoj i Slovačkoj.

Cilj iz Barcelone još nije ostvaren za djecu u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog obrazovanja. Međutim, bilježi se napredak: stopa se u prosjeku povećala sa 83 % 2011. na 86,3 % za EU. Niz država članica, odnosno Belgija, Švedska, Danska i Španjolska, ima bolje rezultate i ostvaruje stopu višu od 95 %. Znatan je napredak ostvaren u Rumunjskoj, Poljskoj, Malti, Luksemburgu, Mađarskoj, Irskoj, Portugalu, Španjolskoj, Latviji i Litvi. Najniže stope, tj. niže od 65 %, ostvarene su u Poljskoj, Rumunjskoj, Grčkoj i Hrvatskoj, zemljama koje i dalje uvelike zaostaju.

Nekoliko čimbenika utječe na raspoloživost i upotrebu usluga skrbi o djeci. Prvi je važan element zakonsko pravo na skrb o djeci, koje postoji u većini država članica, ali se dob od koje se to pravo ostvaruje uvelike razlikuje (u rasponu od završetka rodiljnog dopusta majke do dobi od 2,5 ili tri godine ili čak netom prije dobi za početak obveznog obrazovanja). Međutim, postojanjem zakonskog prava ne jamči se nužno u potpunosti da države članice pružaju usluge formalne skrbi.

Osim zakonskog prava, raspoloživost, cjenovna pristupačnost i visoka kvaliteta usluga skrbi o djeci uvelike utječu na mjeru u kojoj će roditelji upotrebljavati te usluge. Troškovi su vrlo različiti po državama članicama i u nekima, na primjer u Irskoj, mogu biti previsoki. Previsoki troškovi ne utječu samo na sudjelovanje žena na tržištu rada, već i nerazmjerno utječu na djecu iz obitelji s niskim dohotkom. Osim toga, važnu ulogu imaju i prilagodljivost usluga potrebama roditelja, uključujući udaljenost ustanova za skrb o djeci i radno vrijeme prilagođeno obrascima rada i potrebama.

Kvalitetna skrb, nadalje, mora obuhvaćati pedagoške ciljeve i vrijednosti te stručnost i neprekidan razvoj vještina osoblja zaduženog za skrb o djeci. Ključno je praćenje i ocjenjivanje tih elemenata, a o njima se govori u Komisijinu prijedlogu Preporuke Vijeća o kvalitetnim sustavima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. .

Komisija će nastaviti pratiti situaciju s obzirom na skrb o djeci u okviru europskog semestra, posebno u državama članicama koje zaostaju. Nastavit će utvrđivati konkretne probleme s obzirom na raspoloživost, cjenovnu pristupačnost i kvalitetnu skrb u svakoj državi članici. I dalje će promicati upotrebu europskih financijskih sredstava kako bi se državama članicama pomoglo u rješavanju nekih od problema.

Osim toga, sad kad je prvi od ciljeva iz Barcelone uglavnom ostvaren, u pogledu drugog cilja bilježi se odgovarajući napredak, a cilj za obrazovanje za 2020. općenito je ostvaren, vrijeme je da se razmisli o reviziji tih ciljeva nakon savjetovanja s državama članicama. Takva bi revizija, ako se provede, pridonijela radu Europske unije na poticanju pametnog, uključivog i održivog rasta, a posebno bi pridonijela ostvarenju cilja strategije Europa 2020. u pogledu stope zaposlenosti od 75 % te stvaranju konkurentnog i dinamičnog gospodarstva utemeljenog na znanju zahvaljujući visokoj razini obrazovanja i osposobljavanja u svakoj državi članici. Bit će potrebno odgovoriti na utjecaj koji roditeljstvo ima na zapošljavanje žena i na potrebu za ravnotežom između poslovnog i privatnog života za zaposlene roditelje te ojačati postojeće ustanove za skrb o djeci i općenito povećati raspoloživost cjenovno pristupačnih i kvalitetnih usluga.

